

İç Grubu Kayırma ile İç ve Dış Gruba Eşit Davranmanın Nedensel Atıfları

Sami Çoksan¹

Çoksan, S. (2019). İç grubu kayırma ile iç ve dış gruba eşit davranmanın nedensel atıfları *Nesne*, 7(14), 83-101.
DOI: 10.7816/nesne-07-14-06

Anahtar kelimeler
Atıflar, eşitlikçilik,
iç grup yanlılığı, iç
grup kayırmacılığı,
sosyal kimlik

Keywords
Attributions, equity,
in-group bias, in-
group favoritism,
social identity

Öz

İnsanlar benlik saygılarını yükseltmek veya gruplar arası ilişkilerdeki avantajlı konumlarını korumak için iç grup üyelerini dış grup üyelerinden daha olumlu değerlendirebilirler. İç grup yanlılığı olarak ifade edilebilecek bu davranış süresince hem iç - dış grup üyelerine yönelik kişisel tutumlar hem de gruplar arası ilişkilerin tarihsel geçmişi ve bu tarihsel sürecin yarattığı ya da değiştirdiği kültürel kodlar aktif olarak kullanılır. Böylelikle iç ve dış grubun değerlendirilmesinde farklı nedensel atıflar ortaya çıkar. Oysa alanyazında iç grup yanlılığı çoğunlukla bir bağımlı değişken olarak ele alınıp, genellikle iç grup yanlılığı üzerinde etkisi bulunan değişkenler ile bu değişkenlerin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisinde rolü olan düzenleyici ve aracı değişkenler incelenmiştir. Bu araştırma ise iç grup yanlılığı sergileme ile iç ve dış gruba eşit pay verme davranışlarının nedensel atıflarını betimlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada kendisini Türkiye'nin en kalabalık iki etnik grubundan -Türkler ve Kürtler- birisine ait olarak kimliklendiren katılımcılardan, her iki grubun da sorumlusu olduğu belirtilen toplumsal bir kargaşa durumunda bir miktar parayı Kürtler ve Türkler arasında bölüştürmeleri istenmiştir. Ardından katılımcılardan kaynak paylaşma kararlarının ardında yatan nedenleri açık uçlu olarak yazmaları istenmiştir. Verilen cevapların içerikleri tematik analiz bağlamında incelenerek iç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcıların bu davranışlarını beş -ayrımçılığa karşı eşitlik ve adalet, insan olmak, eşit ihtiyaç, çatışmadan kaçınmak ve grupları yeniden kategorilemek-, iç grup yanlılığı yapan katılımcılar için ise dört -benzerlik, iç gruba olumlama, dış gruba olumsuzlama ve ihtiyaç- nedene atfettikleri görülmüştür. Tematik kodlama için yargıcılar arası tutarlılık Cohen's κ .65 ile .92 arasında değişmektedir. Temaların Türk ve Kürt katılımcı için kullanım oranları ve bu oranlar arasındaki farklılıklar Sosyal Kimlik Kuramı kapsamında tartışılmıştır.

Causal Attributions of In-Group Favoritism and Equal Allocation Between In and Out-Group Abstract

People may favor and evaluate their in-group members more positively due to raise their self-esteem and protect their advantageous social positions. Both personal attitudes toward in and out-group members and historical background about intergroup relations are actively used during this behavior which is called in-group favoritism; thus, different attributions appear when evaluating in and out-group members. But in-group favoritism is generally discussed as a dependent variable and it is examined that what are the mediator and moderator variables of the effect of various independent variables on the in-group bias. The current study, however, aims to describe those causal attributions of in-group favoritism or allocating equal resource to in and out-group. Therefore, it is asked participants who are Turkish or Kurdish to allocate a sum of resource between Turkish and Kurdish in the context of the social turmoil on which both sides are responsible. Then, participants were asked to write the reasons behind the resource allocation decisions as open-ended. The contents of the answers were examined in the context of thematic analysis. Participants who give an equal share to their in and out-group attribute to five reasons: (1) Equality and justice against discrimination, (2) Being human, (3) Equal need, (4), Avoiding the conflict, and (5) Recategorization of groups. Meanwhile in participants who give greater amount of resource to their in-group (i.e., in-group favoritistic group members) attribute to four reasons: (1) Similarity, (2) Affirming in-group, (3) Negation out-group, and (4) needs. Interrater consistency (Cohen's κ) for thematic codes are between .65 and .92. The rates of use of these themes by Turkish and Kurdish participants and the differences between them are discussed within the scope of Social Identity Theory.

Makale Bilgisi
Geliş tarihi: 10 Ekim 2017
Düzeltilme tarihi: 17 Ocak 2019
Kabul tarihi: 15 Mart 2019

Yazar Notu: Bu araştırma yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Araştırma 19. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

DOI: 10.7816/nesne-07-14-06

¹ Dr. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, scoksan(at)metu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2942-1506

Sosyal psikoloji alanında en sık ele alınan teorilerden olan Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) bireylerin sosyal gruplarından doğan kimliklerinin, onlara öz saygılarını yükseltici bir kaynak sağlayabileceğini ifade etmektedir. Seksenlerin sonundan günümüze kadar sosyal kimlik ve bununla ilişki hipotezlerin sınanmasında, grup üyesinin kendi grubunu bir başka gruptan herhangi bir gerçekliğe dayanmadan daha olumlu değerlendirmesi veya kendi grubuna daha çok kaynak ayırmaları olarak tanımlanan iç grup yanlılığı (Brewer, 1979) oldukça sık irdelenmektedir. Bu çalışmalarda genellikle iç grubu kayırma davranışını artıran ya da azaltan değişkenler (örn., Hetherington, Hendrickson ve Koenig, 2014; Hodson ve Sorrentino, 2001; Moghaddam ve Stringer, 1988; Norris, Larsen ve Stastny, 2010; Paetzl ve Sausgruber, 2018; Thijs ve Verkuyten, 2011) incelenmiş ya da özdeşim gibi Sosyal Kimlik Kuramı'nın bir diğer temel fenomeni ile iç grup yanlılığı arasındaki ilişkide grup normu (Jetten, Spears ve Manstead, 1997a) veya iç ve dış grup arasında algılanan ayrıklık (Jetten, Spears ve Manstead, 1997b) değişkenlerin etkisi araştırılmıştır. Ancak iç grubu kayırmayı ya da iç ve dış gruba eşit davranmayı –bu davranışları sergileyenlere göre- nelerin etkilediği pek çalışılmamıştır. Diğer bir deyişle iç grubu kayırmanın üzerinde hangi değişkenlerin hangi yönde ne kadar güçlü oldukları incelenirken, bu davranışları sergileyenlerin temel motivasyonlarını irdeleyebilmek için grup üyelerinin bu davranışlarını nelere attettikleri, onları nelerin motive ettikleri göz ardı edilmiştir (Cadinu ve Rothbart, 1996, s.661). Bu çalışmanın amacı da gruplarını kayıran ya da iç ve dış gruplarına eşit pay bölüştüren katılımcıların bu davranışlarının nedenlerine dair atıflarını betimlemektir.

Verilerin tematik analiz ile incelendiği çalışmalara göz atıldığında (örn., Calissendorff, Brosche ve Sundberg, 2018; Maoz, 2001; Moss, 2016) veri setinin bu çalışmada olduğundan daha az gözlemden elde edildiği görülmektedir. Bu çalışmada ise 250'den fazla katılımcıdan elde edilen yanıtların tematik analiz ile incelenmesi daha geniş bir betimsel perspektif sunmaktadır. Diğer çalışmalarda (örn., Jetten, Spears ve Manstead, 1997a) iç grup yanlılığı ölçümü öncesinde sunulan hikayelerin gerçek olduğu belirtilmiş ve katılımcılardan içinde bulundukları koşulları değerlendirerek bölüştürme yapmaları beklenmiştir. Oysa bu koşulda iç gruba verilen daha büyük payın iç grup yanlılığı anlamı taşıyıp taşımayacağı tartışılabilir. Bu çalışmada ise hikâyenin kurgusal olduğu katılımcılara bildirilmiş, karıştırıcı olabilecek koşulları asgari düzeye indirmek için verilen hikâye düzenlenerek detaylar yöntem kısmında aktarılmıştır. Böylelikle kendi gruplarına daha çok pay veren katılımcıların iç grup yanlılığı sergileyip sergilemedikleri tartışma konusu olmaktan çıkarılmıştır. Bütün bunlar ele alındığında, araştırmanın alanyazına özgün bir katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada öncelikle Sosyal Kimlik Kuramı'nın iç ve dış grup kıyası ile ilgili ifade ettiği temel hipotezler aktarılmış, bu hipotezleri sıyanan çalışmaların görgül bulguları sunulmuştur. Ardından iç ve dış grup arasında bölüştürme yaparken grup üyelerinin hangi faktörlerden etkilendiği ifade edilmiştir. Son olarak alanyazında dile getirilen iç ve dış grup arasındaki bölüştürme stratejileri ile ilgili atıflar aktarılmıştır.

Sosyal Kimlik Kuramı ve İç – Dış Grup Kıyası

Sosyal Kimlik Kuramı, bireylerin davranışlarını şekillendiren önemli faktörlerden birinin kişilerin grup kimlikleri olduğunu vurgulamaktadır. Kuram'a göre, kişinin toplumla olan ilişkisini, üyesi olduğu sosyal grup ve bu gruba yönelik kişinin ve diğer grupların bakış açıları belirlemektedir. Bir grubun parçası olmakla birlikte, bireyin kim olduğunu ve nasıl davranacağını tanımlayan benliğinin bu parçası, sosyal kimlik olarak isimlendirilmektedir. Diğer bir deyişle sosyal kimlik, benliğin grup üyeliği açısından tanımlanan yönüdür. Tajfel'e (1982) göre sosyal kimlik, bireyin kişisel

ilişkilerinden kaynaklanan kimliğinden oldukça farklıdır. Bireyin bir grup içerisine girmesi kendilik algısında değişimlere yol açmakta ve bireyin davranışlarının başlatıcısı ve değiştiricisi olarak grup kimliği ön plana çıkmaktadır. Böylelikle bireyler üyesi oldukları gruplarının oluşturduğu kimlikler ile hareket etmekte, kendilerini ve kendinden olmayanları tanımlayarak benliklerini yeniden inşa etmektedir (Kelly, 1993, Mlicki ve Ellemers, 1996).

Sosyal Kimlik Kuramı'na göre bireylerin diğer bireyleri sınıflandırması ve onlarla bir karşılaştırma içinde olması, sosyal kimlik temelli davranışın başlatılması için gerekli olan öncüllerdendir (Tajfel, 1979, s.184). Sınıflandırma süreci devam ettikçe bireyler, sosyal kimliklerine uygun olan –ya da olmayan- değer, norm ve davranış kalıplarını ayırt etmeye devam etmektedir. Gerçekleştirilen sınıflandırma sonrasında var olan sosyal kategoriler, bireylerin bilişlerinde birer prototip olarak saklanmaktadır. Bu prototipler sosyal kategorileri betimleyen, bir kategoriye diğerinden ayırt etmeye yarayan özelliklerin toplandığı kümeler olarak tanımlanmaktadır. Prototipler, bireyin kendisini ait hissettiği gruplar ile diğer gruplar arasındaki karşılaştırmayı mümkün kılmaktadır. Pozitif sosyal kimlik algısı ya da statünün korunması gibi faktörler nedeniyle karşılatırılan prototiplerde bireyler iç ve dış grupları arasındaki farklılıkları artırma eğilimindedir. Karşılaştırma sürecinde ayrıştırılan iç ve dış grubun farklı olduğu imajı da grubu kayırma eğiliminin bilişsel temeli olarak görülmektedir.

Sosyal Kimlik Kuramı'na göre sosyal sınıflandırma süreci ile belirginleşen, bilişsel şemalarda korunan ve sosyal kimliğe kaynak sağlayan gruplar –iç gruplar- ve kişinin kendisini ait hissetmediği diğer gruplar –dış gruplar-, bireyin grubunu, dolayısıyla da kendisini değerlendirmesi için temel oluşturur. (Tajfel ve Turner, 1979, ss. 38-40). Bu değerlendirme, bireylerin kendilerini ait hissettikleri grupları ile diğer gruplar arasında, güç, başarı ve saygınlık gibi çeşitli değer yargıları yüklenmiş faktörleri kıyaslaması ile mümkün hale gelir. Bireylerin kıyaslama süreçleri sosyal karşılaştırma olarak isimlendirilir. Bu süreç içerisinde hem birey grubunun konumunu belirler hem de bağlam izin veriyorsa grubunun değerini grup lehine olacak şekilde yeniden üretir (Tajfel ve Turner, 1979, ss. 40-43; Turner, 1975). Bu yanlılık, bireylerin benliklerini sosyal kimlikleri ile olumlamlarını ve kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar. Bu hipotez birçok çalışmada (örn., Chin ve McClintock, 1993; Messick ve Mackie, 1989; Wagner, Lampen ve Syllwasschy, 1986) sınanmış ve iç grup yanlılığı yapmanın benlik değerini arttırdığına yönelik bulgular elde edilmiştir.

İç grup yanlılığı, sosyal sınıflandırma sonrasında karşılaştırma yapılacak olan grubun yaratılmasıyla, bireylerin kendi grupları ve diğer gruplar arasında algıladıkları farkları, kendi grupları lehine değerlendirme biçimleridir. İç grup yanlılığı yapmanın, grup ve dolayısıyla grup üyesi birey tarafından iki işlevi vardır. Bunlardan ilki, bireyin kendi grubunun üstünlüğünü vurgulayarak, bir grup üyesi olarak dolaylı yoldan kendi üstünlüğünü de vurgulaması; yani kendi benlik değerini yükseltmesidir (Lay ve Verkuyten, 1999). Diğer işlevi ise bireyin iç grubunu olumlaması sonucunda grubu için çıkar ve üstünlük sağlamasıdır (Scheepers, Spears, Doosje ve Masteed, 2006).

Sosyal Kimlik Kuramı'na göre iç ve dış grubu ayrıştırmanın [*differentiaton*] iki olası yolu vardır. Bunlardan ilki, dış grupla karşılaştırılan iç grup üyelerini farklı bağlamlarda daha olumlu değerlendirmektir. Diğer pratik ise bu karşılaştırmada iç grup üyesini olumlamak yerine dış grubun değerini azaltmak yani dış grup üyesini değersizleştirmek ve olumsuz değerlendirmektir. Sosyal Kimlik Kuramı'na göre gruplar arası karşılaştırmada bireyler, iç grup üyelerini olumlu değerlendirme stratejisini, dış grup üyelerini olumsuz değerlendirme stratejisinden daha sık kullanmaktadır (Brewer, 1979, 2001, ss. 23-25).

İç grubu olumlu dış grubu ise görece olumsuz görme, iç grup yanlılığının daha çok bilişsel değerlendirme kısmını içermektedir. Bir kaynak dağıtımının söz konusu olduğu durumlarda ise iç grup yanlılığının davranışsal kısmından söz edilmektedir. Hem laboratuvar ortamında oluşturulan gruplarda (Billig ve Tajfel, 1973; Tajfel, Billig, Bundy ve Flament 1971) hem de gerçek gruplarda grup üyelerinin iç gruplarına daha çok pay verdikleri gözlenmektedir. Çeşitli meta-analizler de (örn., Bettencourt, Dorr, Charlton ve Hume, 2001) bireylerin iç gruplarına daha çok pay verdiği yönündeki bulguları desteklemektedir (ayrıca bkz. Abrams ve Hogg, 2000; Ellemers, Spears ve Doosje, 1999; Worchel, Morales, Paez ve Deschamps, 1998).

Yukarıda ifade edildiği gibi iç ve dış grup arasındaki bölüştürmelerde grup normunun (Jetten, Spears ve Manstead, 1997a) ya da iç grupla özdeşimin (Lindeman, 1997) iç grup yanlılığı üzerinde bir etkisi vardır. Oysa grup üyelerinin bu davranışlarını motive eden faktörlerin neler olduğunu araştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Aşağıdaki başlıkta iç ve dış grup arasında bölüştürme yaparken grup üyelerini etkileyen faktörler aktarılmıştır.

İç ve Dış Grup Arasında Kaynak Bölüştürmenin Nedensel Atıfları

Minimal grup paradigması çalışmalarında (Billig ve Tajfel, 1973; Tajfel ve ark., 1971), bir iç grup üyesi ile bir dış grup üyesi arasında kaynak bölüştürme görevlerinde, bazı katılımcıların iç ve dış grupları arasındaki maksimum fark olduğu koşulu, bazı katılımcıların ise kendi yararının maksimum olduğu koşulu tercih ettikleri bilinmektedir (ayrıca bkz. Bourhis ve Gagnon, 2001). Buna rağmen bu tercihlerin altında yatan motivasyonlara dair araştırmalar alanyazında oldukça az görülmektedir. Bu konuda Cadinu ve Rothbart'ın (1996, s. 661) *İç grup kayırmacılığı iyi bilinen bir fenomen olmasına rağmen bu kayırmanın altında yatan nedenler tam olarak açıklanmamaktadır.* ifadesi de kaynak bölüştürme stratejilerinin motivasyonlarına dair araştırmaların eksikliğine dikkat çekmektedir.

Bu motivasyonlardan biri, bireyin diğer grubun varlığını kendi grubunun varlığına tehdit olarak görmesi olabilir (bkz. Abrams, Eller ve Bryant, 2006; Brown, 1984, ss. 603-623; Crisp, Stone ve Hall, 2006; Stephan, Ybarra, Martinez, Schwarzwald ve Turkaspa, 1998; Stephan ve ark., 2005). Dış gruptan tehdit algılanması ile grup üyelerinin suçlu görülmesi bu bağlamda bireyde iç grubu kayırma meşruiyeti yaratmaktadır. Olumsuz duyguları içeren bu sosyal tepkinin ardında bireylerin geçmiş deneyimlerinden edindikleri korkular yatmaktadır (Jarymowicz ve Bar-Tal, 2006).

Sosyal Kimlik Kuramı tehdit algılama ile iç grubunu kayırmanın arasındaki ilişkiye iki farklı açıklama getirilmiştir. İlk açıklamaya göre (Brown, 1984, ss. 603-623) norm, özgünlük ve statü gibi farklı faktörlere göre iç ve dış grup üyelerinin farklılaşmaması, bireylerin dış gruptan tehdit algılamasını artırır. Örneğin, grubun çoğunluğu tarafından diğer gruplardan ayırt edilmeye yaradığı düşünülerek benimsenen bir değer dış gruplarda da görülmesi, bireye grubunun özgün olmadığını anımsatabilir. Bu durum da birey, dış grubun varlığını kendi grubunun var olmasına yönelik bir tehdit olarak görebilir. Grubunun farklı bağlamlarda diğer gruptan daha avantajlı konumda olduğunu değerlendirmek, bir diğer deyişle bu tehdit algısını kendince kırmak için bireyler gruplarını kayırmaya güdülenebilir. Bölgede konuşulan baskın dil kullanıcılarının diğer toplulukların ana dillerine yönelik inkârları ve bu toplulukların ana dil eksenli söylemlerine karşı iç grubu kutsayarak dış grup değerlerinin özgünlüğünü reddetmeleri bu duruma örnek verilebilir.

Bir diğer açıklamaya göre ise bireylerin iç grup üyelerini benzer algılamaları dayanışma değerinin grup içerisinde yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Judd ve ark., 2005). İç grup üyelerinin benzerlik algısı ile artan dayanışma değeri de iç ve dış grubun karşılaştırılacağı farklı bağlamlarda

bireyin iç grup üyesine sahip çıkmak için onu kayırmasına neden olmaktadır. Bu durum da üyelerin kendi gruplarına daha fazla yatırım yapması, diğer bir deyişle daha yüksek oranda iç grup yanlılığı göstermesi anlamı taşımaktadır. Ayrıca böylelikle katılımcılar iç gruplarını dış gruplarından farklılaştırma imkanı elde etmektedir (Rabbie, Schot ve Visser, 1989).

Bu başlıkta bu noktaya kadar kaynak bölüştürme görevlerinde iç grubu kayırmanın motivasyonları dile getirilmiştir. İç ve dış grup arasında eşit bir bölüşüm yapmanın ardında ise farklı nedenler yatıyor olabilir. Gruplararası kaynak bölüştürmede, iç ve dış gruba eşit pay vermenin altında yatan motivasyonlardan biri grup tarafından paylaşılan amaçlar ile ilgili olabilir. Örneğin dış grup ile birlikte ortak bir hedefe ya da tehdite karşı birlikte hareket etme, bölüştürme görevlerinde her iki gruba da eşit pay vermeyi arttırabilir. Sherif ve arkadaşlarının (1961) ünlü deneyleri de ortak amaca sahip olmanın iç ve dış grup arasındaki değerlendirme yanlılıklarını azalttığını vurgulamaktadır.

Bazı motivasyonlar ise görevi gerçekleştiren üyelerin ve grupların sahip olduğu değerler ve normlarla ilgili olabilir. Örneğin, bireyin bireysel hak ve eşitlikler konusunda sahip olunan bireysel endişenin (Platow ve ark. 1997) veya grup normunun (Jetten, Spears ve Manstead, 1996, 1997a) bölüştürme görevlerinde her iki gruba da eşit pay vermesine neden olabileceği ifade edilmektedir.

Bunlara ek olarak grup sınırlarını ve tanımlarını yeniden şekillendirmek de iç ve dış gruba eşit pay vermenin temel atıflarındandır. Örneğin dış grup üyelerini birer birey olarak değerlendirip onları grup kimliklerinden soyutlama, iç ve dış grup üyeleri arasında kaynak paylaşırma görevlerinde kişilerin iki gruba da eşit pay vermeleri ile ilişkilidir (Brewer ve Miller, 1984; Ensari ve Miller, 2001; Gaertner ve ark., 2000). Buna ek olarak hedefleri iç ve dış grup üyesi olarak görmek yerine onları yeni bir üst kategoride sınıflandırmak da eşit bölüşüm ile bağlantılıdır (Gaertner ve ark., 1993). Böylelikle bölüştürme görevini yürütenler artık iç ve dış grupları arasında paylaşırma görevi yapmamakta, parayı iç gruplarına aktarmaktadır (Bourhis ve Gagnon, 2001). Son olarak, dış grup üyesi ile ortaklaşılan bir başka sosyal grup kimliğini değerlendirmek de iç ve dış grup arasında eşit bölüşüm yapmak ile alakalıdır. Bu çoklu kategori üyeliğine atıf bireylerin iç ve dış grup arasındaki ayrışıklık algısını azaltmasını sağlamaktadır (Ensari ve Miller, 2001; Vanbeselaere, 1991). Bu araştırmada da iç gruplarını kayıran katılımcılar ile iç ve dış gruplarına eşit pay ayıran katılımcıların bu davranışlarını neye atfettikleri bahsedilen bu stratejiler bağlamında incelenmiştir. Yöntem ve bulgular aşağıda sunulmuştur.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya Mersin’de yaşayan 15 ile 60 yaşları (Ort.=28.40) arasında 256’sı kadın (% 51.1), 149’u erkek (% 48.9) 305 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Yaş ortalaması yaklaşık 27 olan 13’ü kadın (% 45) 16’sı erkek (% 55) toplam 29 katılımcı ölçüm aracı doldurmayı reddetmiştir. Yanıtlarının analiz edildiği 276 katılımcının çeşitli demografik özelliklerine dair bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

İşlem

Araştırma için Mersin Üniversitesi Sosyal ve Fen Bilimleri Etik Kurulu’ndan araştırmanın gerçekleştirilmesinde etik sakıncanın bulunmadığına dair etik kurul izni alınmıştır. Araştırmaya gönüllü katılımcı bulabilmek için üniversitenin farklı bölümleri ziyaret edilmiş, ders öncesi lisans öğrencilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş, ayrıca bölümlerin panolarına araştırmaya davet metinleri asılmıştır. Öğrenci olmayan örnekleme ulaşmak için bölümün internet sitesinden araştırma

duyurusu yayımlanmıştır. Tüm duyurularda araştırmanın amacının grup kimliklerinin incelenmesi olduğu ifade edilmiştir.

Tablo1
Örneklemin Özelliklerine Dair Katılımcı Sayıları ve Yüzdelere

		N	%
Eğitim Düzeyi	<i>İlkokul</i>	25	9.1
	<i>Lise</i>	136	49.3
	<i>Üniversite</i>	115	41.7
Etnik Köken	<i>Türk</i>	146	52.9
	<i>Kürt</i>	130	47.1
Dini İnanç	<i>Müslüman</i>	255	92.4
	<i>Dini inanç yok</i>	16	5.8
	<i>Diğer^a</i>	5	1.9
Mezhep	<i>Sünni</i>	222	80.4
	<i>Alevi</i>	17	6.2
	<i>Şafii</i>	8	2.9
	<i>Mezhep yok</i>	29	10.5
İdeoloji	<i>Sosyalist</i>	125	45.3
	<i>Muhafazakâr</i>	50	18.1
	<i>Ülkücü</i>	35	12.7
	<i>Liberal</i>	28	10.1
	<i>Politik görüş yok</i>	18	6.5
	<i>Diğer^b</i>	20	7.3

Not. ^a = Deist, Budist ve Agnostik; ^b = Sosyal Demokrat, Sosyalist Muhafazakar, Atatürkçü, Hümanist, Kürt Milliyetçisi, Anti-kapitalist Müslüman, Muhafazakar Ülkücü, İlmli Muhafazakar, Yurtsever.

Oturum başında demografik bilgi formunu dolduran katılımcılara okumaları için aşağıdaki kurgusal hikâyeyi içeren metin sunulmuş ve ardından bir miktar parayı iç ve dış grupları arasında pay etmeleri istenmiştir. Kurgusal hikâyeyi içeren metin aşağıda sunulmuştur. Metinde eğik (*italic*) yazılmayan bölümlerde katılımcının iç ve dış grubunun ismi katılımcıya uygun olarak Türkler ya da Kürtler olarak verilmiştir:

Şimdi size bir öykü sunulacaktır. Sizden beklenen öyküyü okuduktan sonra bir karar vermenizdir.

-Hikâye Başlangıç-

İran-Azerbaycan sınırı, ünlü markaların hazır giyim işlerini yapan tekstil fabrikalarının bulunduğu, insanların bu fabrikalarda çalışarak hayatlarını kazandıkları bir bölgedir. Burada sadece Türkiye'den göç eden insanlar çalışmaktadır. Son yıllarda İran-Azerbaycan sınırında iki grup arasında büyük problemler yaşanmaktadır. Birbirleri ile sorunları olan gruplardan biri [katılımcının iç grubunun ismi] diğeri [katılımcının dış grubunun ismi] olarak bilinmektedir. Sorunlar, bir yıl önce [katılımcının iç grubunun ismi]in ve [katılımcının dış grubunun ismi]in sınırdaki tekstil fabrikalarındaki iş kapma anlaşmazlıklarından doğmuştur. Ardından anlaşmazlıklar grupların etnik kimlikleri yüzünden çıkmaza girmiş, iki grup birbiri ile ilişkilerini koparma noktasına gelmiştir. Bu problemlerin ardından iki kesimin de yaşam standartları düşmüş, bölgede fakirlik artmıştır. Sahibine Yardım Ulaştırma Derneği (İSYUD), tüketime hazır gıda alıp sorunlu bölgeye gönderecektir. Siz de bu derneğe üyesiniz. Gıda almak için harcanacak

para miktarı ise sizin gibi dernek üyelerinin fikirleri doğrultusunda şekillenecektir.

-Hikâye Bitiş-

-Karar-

Üyesi olduğunuz derneğin (İSYUD) kasasında bu bölgeye gönderilmek üzere toplanmış 72.000 TL para vardır. Bölgedeki fakirliğin azalması için bu para [katılımcının iç grubunun ismi] ile [katılımcının dış grubunun ismi]e verilecektir. Siz bir Türk/Kürt² olarak, dernek kasasında bulunan 72.000'in ne kadarının [katılımcının iç grubunun ismi]e ne kadarının [katılımcının dış grubunun ismi]e verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Aşağıdaki boşluklara belirtiniz.

Katılımcıların, grupların içinde bulunduğu olumsuz koşullardan dolayı diğer grubu sorumlu algılamalarını önlemek amacı ile içinde bulundukları durumdan her iki grubun da eşit derecede sorumlu olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların durumu Türkiye konjonktüründe değerlendirmemeleri için, iki grubun da yurtdışında yaşadığı vurgulanmıştır. Kurgusal öyküdeki grupların yaşadıkları bölgenin sosyal gerçekliğine dayanarak bölüştürme yapılmaması için, yurt dışından seçilen bölgenin, gerçekte de iki etnik grubun insanların yaşadıkları bölge olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların bu grupların durumunu, bölgede bulunan diğer grupların varlığına göre farklı değerlendirmemeleri için de bölgede yalnızca bu iki grubun yaşadığı belirtilmiştir. Ayrıca gruplara yapılacak maddi yardımın, bu gruplar arasında çatışmayı arttıracak silah gibi araçların alınması için kullanılabileceği düşüncesini ortadan kaldırmak için yardımın, belirtilen nakit para değerinde tüketime hazır gıda yardımı olarak yapılacağı belirtilmiştir. Katılımcılar kendilerine sunulan metni okuyup iç ve dış gruplarına bir miktar parayı bölüştürmüşlerdir. Ardından iç ve dış gruplarına para paylaşırma motivasyonlarına dair bilgi elde edebilmek için katılımcılardan *Neden parayı bu şekilde bölüştürdünüz?* sorusunu açık uçlu olarak yanıtlamaları istenmiştir.

Tüm katılımcılar araştırmaya katılmak için araştırmacıdan randevu almışlardır. Randevu taleplerine uygun olarak katılımcılar oturumlara atanmıştır. Bir ölçüm oturumuna ortalama 4 kişi katılmıştır. Katılımcılar oturumdaki (eğer varsa) diğer katılımcıların demografik bilgilerine yönelik bilgilendirmediği için oturum süresince hiçbir katılımcı diğer katılımcının etnik kökenine dair bilgi edinmemiştir. Oturum ortalama 20 dakika sürmüştür. Araştırmanın Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölümü Deney Laboratuvarı'nda yürütülmüştür. Öğrenci katılımcılar araştırmaya katılmalarının karşılığında çeşitli derslerden ekstra puan almışlardır. Mersin Üniversitesi Sosyal ve Fen Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'nun katılımcılara herhangi bir ödemenin yapılamayacağına ilişkin kararına istinaden öğrenci olmayan katılımcılara herhangi bir teşvik edici verilmemiştir.

Analitik Yaklaşım

Verilen açık uçlu cevapları incelemek için Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analizin altı aşaması izlenmiştir. İlk aşamada (verilere aşına olmak) iç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcılar ile kendi gruplarına daha fazla pay ayıran katılımcıların *Neden parayı bu şekilde bölüştürdünüz?* sorusuna verdikleri açık uçlu yanıtlar araştırmacı ve bir sosyal psikoloji doçenti tarafından incelenmiştir. İkinci aşamada (kodlama) hem açık hem de gizli içerikler içerik odağı olarak kabul edilmiş kelime grupları ve ifade öbekleri analiz birimi olarak ele alınarak kodlama işlemi yapılmıştır. Ardından (temaları arama aşaması) araştırmacı ve sosyal psikoloji doçenti kendi kodlamalarından oluşturdukları temaları karşılaştırarak (temaların üzerinden geçme aşaması) üzerinde uzlaştıkları temaları belirlemiş ve işevuruk tanımlarını yapmışlardır (temaları isimlendirme aşaması). Belirlenen bu temalar, temaların işevuruk tanımları ve katılımcıların cevapları birbirinden bağımsız sosyal psikoloji alanında yüksek lisans ders aşamasını bitirmiş iki yargıcıya gönderilerek

² Yukarıda ifade edildiği gibi buradaki ifade katılımcının etnik kökenine uygun olarak sunulmuştur.

yargıcılardan katılımcıların cevaplarını temaların altlarına yerleştirmeleri istenmiştir. Bu iki yargıcı arası tutarlılığın Cohen's K= .65 ile .92 arasında değiştiği görülmüştür (bkz. Cohen, 1960; Hallgren, 2012; Stemler, 2001). Son olarak katılımcıların açık uçlu cevapları araştırmacı tarafından temalar altına yerleştirilerek (yazma aşaması) yargıcılar ile araştırmacının kodlaması arasındaki tutarlılık hesaplanmıştır. Buna göre araştırmacının kodlaması ile birinci yargısı arasındaki tutarlılık .61 ile .82, ikinci yargıcı arasındaki tutarlılık .69 ile .92 arasında değişmektedir. Bulgular kısmında ifade edilecek tema kullanım oranları için araştırmacının kodlamaları temel alınmıştır (ayrıca bkz., Clarke ve Braun, 2013; Creswell, 2015; Kızıltepe, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bulgular

İç Grubu Kayırma ve Nedensel Atıflar

Deneye katılarak ölçüm araçlarını dolduran 276 katılımcıdan yaklaşık %29'u (n=78), kendi gruplarına dış gruplarından daha fazla kaynak ayırmayı tercih etmişlerdir. Yüzde 18'i ilkokul (n=14), %32'si lise (n=25), %50'si üniversite (n=39) mezunu olan bu grubun yaş ortalamasının 32.62'dir. Örnekleme benzer şekilde, yaklaşık %82'si (n=64) 4 farklı politik görüşten (%36 sosyalist, %24 ülkücü, %14 muhafazakâr, %8 liberal) olan katılımcıların %92'si (n=72) kendilerini Müslüman olarak tanımlamaktadır.

Yukarıda ifade edildiği gibi katılımcıların cevaplarında kullandıkları ifadeler anlamsal benzerlikleri açısından karşılaştırılarak dört tema belirlenmiştir³. Bunlardan ilki Dış Grubu Olumsuzlama olarak isimlendirilmiştir. Bu temayı kullanan katılımcılar dış grubu ve onların değerlerini olumsuz görmektedir. Diğer bir deyişle bu katılımcılar için karşı grup üyeleri zulmeden, çatışmacı, beşşçi, hırsız, işgalci, terörist, kıymet bilmez, zararlı ya da ayrımcıdır⁴. Bu durum, karşı grubun üyesi olmanın kendi başına olumsuz değer yargısıyla yaşamayı beraberinde getirdiğini işaret etmektedir. Örneğin katılımcı 121'in *Her zaman Kürtler bölücülük yaptıkları için Kürtlere verilmemelidir. Ayrıca Kürtler hiçbir zaman kendilerine yapılan yardımlara sadık kalmamış ve hep Türkiye'yi kötülemişlerdir.* yanıtı bu tema altında yer almaktadır. Grubunu kayıran katılımcıların en yüksek oranda (%51) kullandıkları nedensel atıf teması Dış Grubu Olumsuzlama'dır. Ayrıca bu temaya atıf yapan katılımcıların büyük çoğunluğunun (%67) statü avantajı olan Türk grubunun üyeleri olduğu görülmüştür.

İkinci nedensel atıf teması Benzerlik olarak adlandırılmıştır. Benzerlik temasına atıf yapan katılımcılar, bir grubun iç grup olmasının o grubun kayırılması için yeterli bir neden olacağını ifade etmektedirler. Para paylaşırma görevinin bağlamını oluşturan kurgusal öyküde iki grubun da açlık çektiğine dair bir bilgi verilse de katılımcılar bu bilgileri ihmal etmiş ve bir grubun kendi iç gruplarıyla aynı isme sahip olmasının, grubu kayırmak için meşru bir neden olacağını düşünmüşmüşlerdir. Örneğin katılımcı 120'nin *Bir Türk olarak önce kendi insanlarımla fakirliğini gidermek için parayı bu şekilde bölmüşümdüm.* yanıtı bu tema altında kodlanmıştır. İç grubunu kayıran katılımcıların %32'si bu temaya atıf yapmıştır.

En sık kullanılan üçüncü (%29) tema İhtiyaç'tır. Bu temayı kullanan katılımcılar, kendi grubuna kendisinden başka yardım edecek bir kurumun olmadığını, oysa diğer gruba yardım yapabilecek çok sayıda örgütlü yapının (sivil toplum kuruluşu, devlet gibi) var olduğunu düşüncülerinden dolayı paraya kendi gruplarının dış gruptan daha çok ihtiyacı olduğunu ifade

³ 13 yanıt araştırmacı tarafından herhangi bir tema altına yerleştirilememiştir. Bu nedenle 4 tema toplam 65 yanıt üzerinden oluşturulmuştur.

⁴ Betimleyici kelimeler katılımcıların cevaplarından alınmıştır.

etmektedir. Bu temayı kullanan katılımcılardan büyük bir bölümü (%63) dezavantajlı statüde bulunan Kürt katılımcılardır. Katılımcı 212'nin *Türkler açısından durumu finanse edecek birçok devlet var(Azerbaycan, Türkiye, Türki Cumhuriyetler) ama Kürtlere bu konuda yardım edebilecek aynı kökenden olan insanların dışında başka bir yardım kaynağı yok bu şekilde bir eşitlik sağlanmış olur.* ifadesi bu temanın altında kodlanan yanıtlara örnek gösterilebilir.

İç grup yanlılığı yapan katılımcıların en düşük oranda (%15) İç Grubu Olumlama temasına atıfta bulunmuşlardır. Bu katılımcılar iç grup üyelerinin olumlu özelliklerinden dolayı daha çok kaynağı hak ettiklerini düşünmekte ya da aktaracakları büyük kaynağın iç grup üyelerince daha adil dağıtılıp herkesin eşit miktarda paradan yararlanabileceğini ifade etmektedir. Örneğin katılımcı 65'in *Parayı eşit bir şekilde bölüştürmedim, Kürtlere daha çok para vermeyi seçtim. Çünkü Kürtler, insanlara eşit davranıyorlar. Alacakları parayı daha iyi değerlendireceklerini düşünüyorum. Belki aldıkları fazla parayı Türklerle bölüştüreceğim, onları misafir ederken hazırlayacağı sofraya için kullanacaktır. Türklerin ise bunu yapacağını zannetmediğim için onlara da yarıya yakın para verdim.* yanıtı bu tema altına yerleştirilmiştir.

Dış Grubu Olumsuzlama, Benzerlik, İhtiyaç ve İç Grubu Olumlama temalarının işevuruk tanımları, katılımcıların etnik kökenine göre cevaplarında bu temaları kullanım oranları ve bağımsız yargıcılar arası tutarlılık katsayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

İç Grup Yanlılığı Yapan Katılımcıların Atıf Yaptıkları Temalar, Temaların Tanımları, Kullanım Detayları ve Yargıcılar Arası Tutarlılık

Tema Adı	Temanın İşevuruk Tanımı	Tema Kullanım Detayları						Cohen's κ
		Türk (n=40)		Kürt (n=25)		Toplam (n=65)		
		~%	f	~%	f	~%	f	
Dış Grubu Olumsuzlama	Diğer grubun suçlu (zulmeden, çatışmacı, beleşçi, hırsız, işgalci, terörist, kıymet bilmez, zararlı, ayrımcı) olduğuna inanmak, dış gruba aktarılan kaynağın tek elde toplanarak adil dağıtılmayacağını düşünmek ya da aktarılan kaynağın zarar verici unsurların elde edilmesi için kullanılacağını ifade etmek.	67	22	33	11	51	33	.65
Benzerlik	Aynı etnik kökene sahip olmak, bir Türk için hedeflerden birinin Türk olması; bir Kürt için ise Kürt olmasının o grubu kayırmak için yeterli görülmesi.	62	13	38	8	32	21	.85
İhtiyaç	Katılımcının kendi grubunun katılımcının kendisinden başka yardım alacak başka bir kuruma sahip olmadığından ya da diğer gruba yardım yapabilecek örgütlerin olmasına karşın kendi grubuna yalnızca katılımcının etnik kökenine sahip insanlar tarafından yardım edileceğini düşündüğünden veya diğer grubun arkasında örgütlü devletlerin olmasına karşın kendi grubunun devlet yapılanmasından yoksun olduğunu ifade etmekten dolayı bireyin kendi grubunun daha çok ihtiyacının olduğunu ya da olacağını düşünmek ve ya diğer grubun kendi grubundan daha az ihtiyacının olacağına inanmak.	37	7	63	12	29	19	.79
İç Grubu Olumlama	Kendi grubunun aktarılan kaynağı daha adil kullanacağına inanmak, iç grubun olumlu özelliklerinden dolayı aktarılan kaynağı daha çok hak ettiğini düşünmek.	50	5	50	5	15	10	.67

Katılımcıların %71'i (n=198) kurgusal öykü bağlamında iç ve dış gruplarına eşit miktarda kaynak ayırmıştır. Yaş ortalaması 26.91 olan katılımcıların yaklaşık %6'sı ilköğretim (n=11), %56'sı (n=111) lise, %38'i (n=76) üniversite mezunudur. Yaklaşık %88'i (n=171) 4 farklı politik görüşten (%49 sosyalist, %20 muhafazakâr, %11 liberal %8 ülkücü,) olan katılımcıların %92'si (n=183) kendilerini Müslüman olarak kimliklendirmektedir.

Katılımcıların yanıtlarının beş tema altında toplandığı görülmüştür⁵. Bu temalardan ilki Ayrımcılığa Karşı Eşitlik ve Adalet olarak isimlendirilmiştir. Bu temayı kullanan katılımcılar, her bireyin eşit olduğunu ifade etmekte, aksi durumda ayrımcılık yapmış olacaklarını dile getirmektedir. İç ve dış gruplarına eşit miktarda pay bölüştüren katılımcıların yaklaşık %57'sinin yanıtlarında bu temaya atıf yapılmıştır. Katılımcı 203'ün yanıtının bir kısmını içeren 72.000TL'yi eşit bir şekilde bölüştürmenin nedeni dünyada yaşayan insanların ekonomik çıkarlar yüzünden sınıflara bölüştürülmesidir. Hiçbir ırk bir diğer ırktan üstün değildir. Herkesin eşit şartlarda adaletli bir yaşam sürdürebilmesi gerekir. ifadesi bu tema altında kodlanan yanıtlara örnek gösterilebilir.

Ayrımcılığa Karşı Eşitlik ve Adalet temasına benzer bir anlam taşıyan İnsan Olmak teması, iç ve dış gruba eşit pay vermenin nedensel atıflarında ikinci en yüksek oranda (%30) kullanılan temadır. Bu temayı kullanan katılımcılar bireylerin etnik kökenine bakılmadan yardım edilmesi gerektiğine, eşit davranmanın insan olmanın sonucu olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin katılımcı 50'nin *Çünkü ekonomik gelir yardımları etnik kökene göre dağıtılmamalıdır. Her insan doğmadan önce etnik kimliği belirlenmez. Öncelikle insandır. Her etnik grupta yaşayan insanların da ihtiyaçları vardır. Bu şekilde etnik ayırım yapmadan parayı eşit şekilde paylaştırırım.* ifadesi İnsan Olmak temasının altında kodlanmıştır. Dezavantajlı statüde bulunan Kürt katılımcıların daha yüksek oranda (%64) bu temaya atıf yaptıkları görülmektedir.

En sık kullanılan üçüncü (%28) tema ise Eşit İhtiyaç'tır. Bu temayı kullanan katılımcılar iç ve dış gruplarının paraya eşit oranda ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı 230'un *Kişilerin etnik düşünceleri onların bencil olmasını gerektirmez. Para ihtiyaçları karşılamak için verilir. Aynı şartlarda çalışan ve hayatı aynı koşullarda yaşayan insanların ihtiyaç duydukları para miktarıda aynıdır. Adalet eşitliği gerektirir. Aynı şekilde eşitlik de adaleti.* ifadesine benzeyen yanıtlar Eşit İhtiyaç teması altına yerleştirilmiştir.

En sık kullanılan dördüncü (%18) tema Çatışmadan Kaçınmak'tır. Bu temayı kullanan katılımcılar bir gruba daha çok para vermenin kurgusal öyküde belirtilen çatışmayı arttıracığından endişe ettiklerini, ayrıca eşit para vermenin belirtilen çatışmayı azaltabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin katılımcı 71'in *Kürtler ve Türklere paraları eşit bölüştürmek, zaten anlaşmazlık ve çatışma durumunda birbirleriyle daha hoşgörülü ve adil davranmalarına yardımcı olacaktır. Eşit bölüştürülmeseydi para ISYUD haklı bir gerekçe gösterip çatışmazlıkları alevlendirirdi.* ifadesi bu atıf teması içerisinde değerlendirilmiştir.

İki gruba da eşit pay ayıran katılımcıların en düşük oranda (%6) Yeniden Kategorileme temasını kullandıkları görülmüştür. Bu temayı kullanan katılımcılar iç ve dış grubu etnik köken bağlamında değerlendirmemiş, bunun yerine iki etnik grubun da aynı din ya da ulustan olduğunu vurgulayarak eşit pay almaları gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin katılımcı 300'ün *Ortada bir haklılık haksızlık söz konusu değil. Her iki taraf da iyi yaşam koşulları için birbiri ile rekabete giriyor. Her iki taraf da sefalet düşüyor. Bu yüzden etnik kimlik asla önemli olmadığı için müslüman olan her iki tarafa da eşit bakarım.* ifadesi bu tema altında kodlanan yanıtlara örnek gösterilebilir. Bu temayı kullanan katılımcılar büyük bir bölümünün (%64) avantajlı statüde bulunan Türk katılımcıların olduğu görülmektedir. Temaların işlevi tanımları, katılımcıların etnik kökenine göre cevaplarında bu temaları kullanım oranları ve bağımsız yargıcılar arası tutarlılık katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

⁵ 21 yanıt herhangi bir temanın altına yerleştirilememiştir. Bu nedenle 5 tema toplam 177 yanıt üzerinden oluşturulmuştur.

Tablo 3

İç ve Dış Gruplarına Eşit Pay Veren Katılımcıların Atıf Yaptıkları Temalar, Temaların Tanımları, Kullanım Detayları ve Yargıcılar Arası Tutarlılık

Tema Adı	Tema İşevuruk Tanımı	Tema Kullanım Oranları						Cohen's κ
		Türk (N=88)		Kürt(N=89)		Toplam (N=177)		
		~%	f	~%	f	~%	f	
Ayrımcılığa Karşı Eşitlik ve Adalet	Herkesin eşit olduğunu söylemek, ayrımcılık yapmaktan kaçınmak ve geçmiş deneyim, inanç ve düşünceler nedeniyle paylaşırmanın yalnızca bu şekilde adil olacağını düşünmek	45	46	55	55	57	101	.80
İnsan Olmak	İki grubun da etnik kökenine bakmaksızın insan olduğunu vurgulamak, ayrımcılığın insanlık dışı olduğunu ifade etmek, bu durumda eşit davranmanın insan olmanın doğal bir sonucu olduğuna inanmak	36	19	64	34	30	53	.86
Eşit İhtiyaç	İki hedef grubun da eşit ihtiyacının olduğunu düşünmek, iki grubun da aynı düzeyde muhtaç olduğunu ifade etmek	54	27	46	23	28	50	.92
Çatışmadan Kaçınmak	Eşit kaynak ayırmamanın sonucunda ortaya çıkabilecek bir çatışmadan kaçınmak veya paragrafta verilen gruplar arası çatışmayı çözeceğine inanmak ya da çatışmayı çözme amacıyla iki gruba eşit kaynak ayırmak	56	18	44	14	18	32	.92
Yeniden Kategorilemek	İki etnik grup arasında paylaşırma yapmayı reddederek bu iki grubun din, milliyet, ulus gibi benzer oldukları grup kimlikleri yüzünden eşit pay hak ettiğine inanmak	64	14	36	4	6	11	.69

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, iç ya da dış grubun açıkça sorumlu olmadığı olumsuz bir koşulda, bireylerin iç gruplarını neden kayırdığını ya da neden iç ve dış gruplarına eşit pay verdiklerini betimlemektir. Diğer bir deyişle çalışmanın amacı, suçlama hedefinin olmadığı bir durumda eşitlikçi davranışlar ile iç grubu kayırmanın motivasyonlarını araştırmaktır. Bu başlık boyunca öncelikle iç grubunu kayıran katılımcıların kullandıkları atıflar incelenmiş, bu atıflar Sosyal Kimlik Kuramı bağlamında tartışılmıştır. Ardından tartışılan temaların ortak noktaları ve farklılıkları ele alınmıştır. İkinci kısımda ise öncelikle iç ve dış grubuna eşit pay veren katılımcıların ifadeleri tartışılmıştır. Ardından birinci bölüme benzer olarak bu temaların benzer ve farklı özellikleri değerlendirilmiştir.

İç grubunu kayıran katılımcılar en fazla Dış Grubu Olumsuzlama temasına atıf yapmışlardır. Sosyal Kimlik alanyazınında da dış grubun değer ve normlarını aşağılama, diğer bir deyişle dış grubu küçümseme [*out-group derogation*] oldukça sık çalışılmaktadır (örn., Branscombe ve Wann, 1994; Levin ve Sidanius, 1999; Moscatelli, Hewstone ve Rubini, 2017). Bu çalışmada da katılımcıların iç gruplarını kayırmalarının nedeni olarak dış grubu küçümseyici nedenlere atıf yapmaktadır. Böylelikle katılımcılar iç ve dış grupları arasındaki ayırt ediciliği [*distinctiveness*] artırıyor olabilir (bkz. Jetten, Spears ve Postmes, 2004). Örnekleme grubu arasındaki çatışmalar (bkz. Saatçi, 2002; Somer, 2004) göz önüne alındığında bu bulgu, alanyazındaki çatışma durumunda gruplar arası ayırt ediciliğin arttığına yönelik bulgularla benzerlik göstermektedir. Peki, Türk ve Kürt katılımcıların bu temaya atıf oranlarının farklılığı nasıl açıklanabilir?

Statü avantajı bulunan grup üyeleri ile diğer üyeler arasında en büyük atıf oranı farkı bu temada yapılmıştır. Bu bulgu, hiyerarşide avantajlı konumda bulunan grupların, hiyerarşiyi sürdürmek için var olan sistemi meşrulaştırdığı anlamını taşıyor olabilir. Ayrıca avantajlı konumdaki katılımcıların dezavantajlı konumdaki grupların konumlarını hak ettiklerine dair bir bilişsel sistem inşa ettikleri anlamına işaret ediyor olabilir. Alanyazında da statü avantajı olan Türk grubun Kürt gruba kıyasla daha yüksek oranda sistemi meşrulaştırdıkları görülmektedir (Göregenli, 2013). Ayrıca bu bulgu üst statülü grubun diğer grubu tehdit olarak algıladığını işaret ediyor olabilir. Jost, Pelham,

Sheldon ve Sullivan (2003) da algılanan tehdidin arttığı durumlarda bireylerin grupları ayrıştırıcı değer yargılarını daha sık kullandıklarını ve sistemi meşrulaştırma düzeylerinde artış meydana geldiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada ayrıştırıcı değer yargısı kullanmanın yerini para paylaşırma görevi almış olabilir. Ayrıştırmanın artırılması için para paylaşımı aracı hale gelmiş olabilir.

Benzerlik teması en fazla atıf yapılan ikinci temadır. Para paylaşırma görevinin bağlamını oluşturan kurgusal öyküde iki grubun da açlık çektiğine dair bir bilgi verilse de katılımcılar bu bilgileri ihmal etmiş ve bir grubun kendi iç gruplarıyla aynı isme sahip olmasının, grubu kayırmak için meşru bir neden olacağını düşünmüş olabilirler. Özellikle çatışma durumlarında sosyal kimlik bireylerin en önemli sosyal sermaye kaynaklarıdır. Böyle bir durumda iç grubu daha fazla pay vermek, iç gruba yatırım yapmak, dolaylı olarak da sosyal sermayeyi korumak anlamını taşıyabilir. Staub (1996) da özellikle toplulukçu toplumlarda gruba yapılan yatırımların gençleri şiddet eylemlerine katılmaktan alakoyduğunu ve sosyal sermayeyi koruduğuna dikkat çekmektedir.

İhtiyaç, iç grubu kayırmanın nedensel atfının yapıldığı bir diğer temadır. Aslında kurgusal öyküde olayların geçtiği bölge (Azerbaycan-İran sınırı) hem Türk hem de Kürtlerin yaşadığı bir bölgedir. Bu bölgede hem Türklerin (Azerbaycan gibi) hem de Kürtlerin örgütlü kurumları (İran Kürdistanı Eyaleti gibi) bulunmaktadır. Katılımcılar ya bu bilgiyi göz ardı etmiş olabilirler ya da bu bilgiye sahip olmayabilirler. Bundan dolayı da yardım edecek kurumların iki grup için dengesiz olacağını düşünerek, iç gruplarının dış gruptan daha fazla ihtiyaçlarının olacağını ifade etmiş olabilirler. Buna ek olarak ihtiyaç temasının kullanımı, katılımcıların değerlendirmelerinde kurgusal öykü bağlamında düşünmediğini, aksine kendi gerçekliklerini inşa ettikleri anlamını taşıyor olabilir. Bir diğer deyişle iç gruplarını kayıran katılımcıların neredeyse üçte biri bölüşüm görevinin kurgusal olduğunu bilse de gerçekliğe atıf yaparak davranış sergilemektedir. Bu durum giriş kısmında belirtilen paylaşım görevlerinde gerçeklik – kurgusallık eleştirisinin her zaman geçerli olmayabileceğini işaret etmektedir. Sosyal Kimlik alanyazınında da grup büyüklüğünün iç ve dış grup arasındaki değerlendirmeler üzerinde etkisinin olduğu dile getirilmektedir (Dovidio, Gaertner, Isen ve Lowrence, 1995; Hee, Finkelmann, Lopez ve Ensari, 2011). Buna göre iç grubun sınırlı sayıda müttefike sahip olmasının değerlendirilmesi ya da dış grubun iç gruba oranla daha yüksek oranda diğer gruplardan yardım aldığına yönelik inanç, iç ve dış gruplarını değerlendirmelerini farklılaştırmaktadır (Brown, 2015; Craig ve Richeson, 2012). Bu çalışmada da katılımcılar dış grubun görece daha fazla potansiyel desteğini telafi etmek [*compansate*] için iç gruplarına daha fazla pay ayırdıklarını ifade etmiş olabilirler.

Dezavantajlı konumda bulunan Kürt katılımcılar, iç gruplarını kayırırken en fazla bu temaya atıf yapmışlardır. Bu katılımcılar, avantajlı statüdeki grup kimliğine sahip siyaset erklerinin yaptıkları açıklamaları (bkz. Anadolu Ajansı, 2013, 2014, 2015) göz önünde bulundurmuş ve iç gruplarının daha az örgütlü destek alabileceğini düşünmüş olabilirler. Böyle bir durumda iç gruba dış gruba kıyasla daha fazla yatırım yapmak, yukarıda ifade edildiği gibi sosyal sermayeyi koruma anlamı taşıyor olabilir. Çeşitli çalışmalarda (örn., Bettencourt ve ark., 2001; Dovidio, Gaertner ve Validzic, 1998) da gruplar arası hiyerarşik konumun iç grup yanlılığını etkilediği gösterilmiştir.

İç grup yanlılığı yapan katılımcıların en düşük oranda İç Grubu Olumlama temasına atıf yapmaktadır. Bu temayı kullanan katılımcılar iç gruplarının taşıdıkları olumlu özellikleri onların daha fazla pay almalarının meşru kaynağı olduğunu görüyor olabilirler. Giriş kısmında ifade edildiği gibi iç grup yanlılığı sıfat atıfları gibi bilişsel değerlendirme içeren ölçümlerle ölçülebileceği gibi bir kaynağı paylaşırma içeren davranışsal ölçümlerle de değerlendirilebilir. Öte yandan, alanyazında grup üyelerinin iç grubu kayırma davranışlarında iç grubu olumlama stratejisini dış grubu olumsuz görme

stratejisinden daha sık kullanacağı ifade edilmektedir (Brewer, 2001, ss. 23-25). Ancak bu çalışmanın analiz sonuçlarına göre dış grubu olumsuz görme, iç grubu olumlama dan daha çok kullanılmaktadır. Bunun nedeni örnekleme de yer alan etnik gruplar arasında yaşanan çatışma olabilir. Grupların aralarındaki ilişkinin yarışmacı olduğu ya da aralarında çatışmanın bulunduğu durumlarda, bireylerin ayrımcılık gibi iç grup yanlılığı bağlamında değerlendirilecek davranışlar sergilemesi esnasında dış grubu olumsuz değerlendirmenin iç grubu olumlu değerlendirmeden daha çok kullanılabilir (Jetten, Spears ve Postmes, 2004). Bu araştırmada kullanılan etnik gruplar arasında yaklaşık 30 yıldır süren fiziki ve sosyal çekişme ve çatışmalar mevcuttur (Saatçi, 2002; Somer, 2004). İlişkinin bu bağlamı sebebiyle katılımcılar dış grubu olumsuz görmeyi, iç grubu olumlu görmeden daha sık kullanmış olabilirler. Gelecek çalışmalarda gruplar arası çatışma değişkeni iç grup yanlılığını meşrulaştırma arasındaki ilişki incelenebilir.

Katılımcıların, Benzerlik ve İç Grubu Olumlama temasında iç gruplarını, Dış Grubu Olumsuz Görme temasında ise dış gruplarını homojenleştirdikleri değerlendirilebilir. Çünkü Benzerlik ve İç Grubu Olumlama temasında katılımcılar atıflarını iç grup üyelerine, Dış Grubu Olumsuzlama temasında ise atıflarını dış grup üyelerine genellemektedir. Diğer bir deyişle, Benzerlik ve İç Grubu Olumlama teması atıflarında iç grup kayırmacılığının nedeni *Çünkü biz daha iyiyiz* iken, Dış Grubu Olumsuzlama teması atıflarında ifade *Çünkü onlar kötü* halini almaktadır. Bu iki homojenleştirme türü de Sosyal Kimlik Kuramı'na göre grup üyelerini kayırma davranışının en tipik başlatıcılarından (Brewer, 1979). Benzerlik temasının kullanımıyla birlikte grup üyelerinin kişinin benlik kurgusunda daha sık olarak yer almaya başladığı değerlendirilebilir. Bireylerin benliklerini olumlu görme istekleri doğrultusunda da yoğun benzerlik duygusu grup üyelerini kayırmanın önünü açıyor olabilir. Dış Grubu Olumsuzlama temasıyla ise dış grup üyeleri bireyin *daha uzağında* yer almaya başlıyor ve homojenleştirme ile birlikte tüm üyeler kolaylıkla suçlanabilir hale geliyor olabilir. Böylelikle de dış grup üyesini değersizleştirme olarak isimlendirilen bu süreç ile iç grup üyesini kayırma meşru hale geliyor olabilir. Sosyal Kimlik alanyazını da (örn., Bennett ve ark., 2004, Hewstone, Rubin ve Willis, 2002; Moscatelli, Hewstone ve Rubini, 2017) iç grubu kayırma ile dış grubu değersizleştirme arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, Dış Grubu Olumsuzlama, İç Grubu Olumlama ve İhtiyaç temasını kullanan katılımcıların, iç gruplarını kayırmalarının nedeni olarak kurgusal öyküdeki bilgilere değil, etnik grupların gerçek ilişkilerine atıf yapmaktadır. Bu durum, bireylerin iç ve dış grupları arasında bir değerlendirme yapmak durumunda kalması halinde, o anki bağlam ve durumdan daha çok iki grup arasındaki tarihsel süreci göz önünde bulundurdıklarını ve daha yüksek olasılıkla gruplararası süregelen ilişkilerin durumuna ve tarihsel sürece uygun olarak karar verdiklerine işaret ediyor olabilir. Örneğin, Baysu ve Coşkan (2018) da Kürt-Türk çatışması için uzlaşma arayışını inceleyen bir çalışmada, katılımcıların dış grup üyesi ile olan ilişkilerini değerlendirirken tarihsel olay ve süreçlere atıf yaptıklarını göstermişlerdir.

Bu noktaya kadar gruplarını kayıran katılımcıların bu davranışlarını hangi temalara atfettikleri tartışılmıştır. Bundan sonra ise iç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcıların bu davranışlarının ardında neler yattığına yönelik ifadelerinin içerikleri tartışılmış, sonrasında ise bu içeriklerin benzerlikleri ve farklılıkları ele alınmıştır.

İç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcılar en sık Ayrımcılığa Karşı Eşitlik ve Adalet ile İnsan Olmak temasına atıf yapmışlardır. Bu iki tema da eşitlik algısının gruplararası ilişkilerdeki anahtar rolüne vurgu yapmaktadır. Alanyazında da gruplararası eşitlik-eşitsizlik algısının gruplar arası ilişkileri farklılaştırdığına dair yapılan çalışmalar mevcuttur (örn. Lowery ve Wout, 2010). Buna ek

olarak, bu temalara yapılan atıf evrensel insan haklarına yönelik tutum ile eşitlikçilik arasındaki ilişkiye işaret ediyor olabilir. Alanyazın da evrensel insan haklarına yönelik eğitimlerin dış gruplara yönelik ayrımcılığı (Peucker, 2011) ve sosyal mesafeyi azalttığını (West, 2016) göstermektedir.

İnsan Olmak temasını kullananların büyük bir bölümü dezavantajlı konumdaki katılımcılardır. Bu temanın içeriği Sosyal Kimlik çalışmaları ile doğrudan ilişkili olan ortak üst kimlik [*superordinate identity*], yeniden sınıflandırma ve Ortak Kimlik Modeli ile bağlantılıdır. Dış grup üyelerini bir ortak üst kimlikte sınıflandıran üyeler artık onları dış grup üyesi olarak değerlendirmedikleri için onlara yönelik olumsuz tutumları azalmaktadır (Gaertner ve ark., 1993). Bu çalışmada da İnsan Olmak temasına atıf yapan katılımcılar öncelikle dış grup üyelerini dış grup kategorisinden çıkarmışlardır [*decategorization*] (bkz. Brewer ve Miller, 1984). Ardından bu üyeleri bir kendilerinin de içinde olduğu bir grupta yeniden sınıflandırmışlardır [*recategorization*]. Böylelikle artık iç ve dış grup arasında kaynağı paylaşırma görevi, iç gruba kaynağı aktarma görevine dönüşmüştür. Bu bağlamda araştırmanın bu bulgusu, alanyazında sıklıkla tekrar edilen dış grup üyelerini bir üst kimlikte yeniden sınıflandırmanın olumsuz tutum ve davranışları azaltacağına yönelik bulgular (örn., Gaertner ve ark., 1993) ile tutarlıdır. Buna ek olarak bu bulgu Staub'un (2003, s. 300) bireylerin diğerlerini ulus kategorisi yerine insan kategorisinde sınıflandırmasının çatışmaları azaltabileceği yönündeki görüşü ile paralellik göstermektedir.

İç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcıların en sık kullandıkları üçüncü ve dördüncü temalar ise sırasıyla Eşit İhtiyaç ve Çatışmadan Kaçınmak'tır. Katılımcıların hem hedef grupların eşit ihtiyacından hem de çatışmalarının önüne geçilebilmesi için kaynaklarını hedef iki grup arasında eşit bölüştürmeleri, Deutsch'un (1975) farklı durumlarda farklı bölüşümsel adalet normlarının kullanılacağına ilişkin hipotezlerini hatırlatmaktadır. Deutsch, bireylerin grup ilişkileri bağlamında karar verdiği durumlar ile farklı paylaşımın çatışma yaratabileceği durumlarda eşitlik normunu; bir grubun ihtiyacın karşılanması esnasında diğer grubun iyi ya da kötü etkilenebileceği durumlarda ise ihtiyaç normunu kullanarak iki gruba bölüştürme yapacaklarını ifade etmektedir. Bu araştırmanın analizinden elde edilen Eşitlik ile Çatışmadan Kaçınmak temaları da katılımcıların Deutsch'un bölüşümsel adalet normlarını kullandıklarını gösteriyor olabilir. Ayrıca, daha önce ifade edilenin aksine, bu iki temanın kullanımı, iç ve dış gruplarına eşit pay veren katılımcıların bu davranışlarını gerçekleştirirken yalnızca kurgusal öyküyü irdelendiğini gösteriyor olabilir. Çünkü kişilerin eşit ihtiyacının olması da çatışmadan kaçınmak için eşit pay vermek de katılımcıya verilen kurgusal öyküde geçmektedir. Bu durum eşit pay veren katılımcıların, grupların gerçek ilişkilerine dikkat etmek yerine, davranışlarını oluşturan bağlamı değerlendirdikleri anlamını taşıyor olabilir.

İki gruba da eşit pay ayıran katılımcılar en düşük oranda Yeniden Kategorileme temasını kullanmaktadır. Bu bulgu, alanyazındaki kaynak bölüştürme görevlerinde iç ve dış grup üyelerini farklı kategori üyeleri olarak yeniden sınıflandırmanın iç grup yanlılığını azalttığı, eşit pay verme oranını arttırdığı bulguları (Gaertner ve ark., 1999; Gaertner ve ark., 2000, ss. 102-103) ile tutarlıdır. Buna ek olarak avantajlı konumda bulunan katılımcıların en yüksek oranda bu temayı kullandıkları görülmektedir. Bu durum, avantajlı konumda bulunan grubun büyük kısmında görülen dezavantajlı gruba yönelik olumsuz tutumların (Aras ve ark., 2009, ss. 93-119) bireylerde bilişsel çelişki yarattığına - hedefe yönelik tutum olumsuz, davranış olumlu- ve bunu gidermek için yeniden kategorileme stratejisinin kullanıldığına işaret ediyor olabilir. Bu çelişkiyi gidermek için de Türk katılımcılar olumsuz tutumların hedefi olan dezavantajlı grubu farklı gruplar olarak yeniden sınıflandırma yolunu seçiyor olabilirler. Alanyazında da hedefe yönelik tutumlar ile davranışların bilişsel çelişki yarattığı durumlarda hedefi farklı gruplar olarak kategorize etmenin bilişsel çelişkiyi azalttığı ifade edilmektedir (Dovidio, Kawakami ve Gaertner, 2000, ss. 148-151).

Yukarıda ifade edildiği gibi Yeniden Kategorileme teması da İnsan Olmak teması gibi Sosyal Kimlik çalışmaları ile doğrudan ilişkili olan ortak üst kimlik [*superordinate identity*], yeniden sınıflandırma ve Ortak Kimlik Modeli ile bağlantılı olduğu fark edilecektir. Bu iki temada atıf odağı iç ve dış grubun ayırt edici sosyal kimliğinde değil, birleştirici bir başka –Müslüman, insan gibi- kimliktedir. Alanyazında da dış grup üyelerini diğer iç grupların bir üyesi gibi yeniden sınıflandırmanın (Ensari ve Miller, 2001; Vanbeselaere, 1991) ya da kendisini ve dış grup üyesini bir ortak üst kimlikte sınıflandırmanın ayrımcılığı (Gaertner ve ark, 1993) ve çatışma motivasyonunu (Crisp ve Hewstone, 2007; Gaertner ve Dovidio, 2014) düşürdüğü dile getirilmektedir. Bu çalışmada da iç ve dış grup üyelerine eşit pay veren katılımcıların bu stratejilere atıf yaparak iç ve dış gruplarına eşit pay verdikleri değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, yapılan bu çalışmada bireylerin iç gruplarının diğer gruplarla çatışma içinde olması, diğer grup üyelerini olumsuz değerlendirmeye ve iç grubu kayırmayı meşru algılamaya neden oluyor gibi görünmektedir. Ayrıca bir hedef grubun iç gruba benzer algılanması birçok katılımcı için iç grubu kayırma adına mantıklı bir neden olarak ifade edilmektedir. Bölüştürme yaparken davranışın evrensel ahlak yasalarına uygunluğunu irdeleyen bireylerin ise gruplarını kayırmayı reddettikleri ifade edilebilir. Buna ek olarak, hedef grupların ihtiyaçları ile farklı uygulamaların çatışma yaratabileceği durumlarda bireylerin hem iç hem de dış gruplarına eşit pay ayırdıkları gözlenmiştir.

Alanyazında da ifade edildiği gibi, araştırma bulguları ayrımcılıkla mücadelede eşitlik ve adalet ilkelerinin benimsenmesinin yararlı olabileceğini; evrensel insan hakları konusunda bilinçli olan bireylerin önyargı ve ayrımcılık konusunda daha duyarlı davranabileceğini göstermektedir. Buna ek olarak ulusal eğitim programları ile bütünleşmiş adalet ve insan hakları eğitimi konuları, kayırmacılığın önüne geçmek için kullanılacak araçlardan biri haline gelebilir. Bundan farklı olarak bulgular, çatışmadan kaçınmanın, yeni bakış açıları geliştirerek hedefleri farklı sınıflandırmanın ve eşit ihtiyacın bulunduğu durumlarda sosyal kimliklerden –görece- sıyrılabilmenin, bir diğer deyişleri *ötekileri* kendimizden biri olarak sınıflandırabilmenin kayırmacılığın azaltılması için anahtar roller üstlenebileceğini göstermektedir.

Kaynaklar

- Abrams, D., Eller, A. ve Bryant, J. (2006). An age apart: the effects of intergenerational contact and stereotype threat on performance and intergroup bias. *Psychology and Aging*, 21(4), 691-702. doi:10.1037/0882-7974.21.4.691
- Abrams, D. ve Hogg, M. A. (Edl.). (2000). *Social identity and social cognition*. Oxford: Blackwell.
- Anadolu Ajansı (2013, Ağustos 7). <http://aa.com.tr/tr/politika/bulgaristan-daki-soydaslarimizi-kopru-olarak-goruyoruz/227172> adresinden erişilmiştir.
- Anadolu Ajansı (2014, Mart 21). <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turk-kulturune-hizmetlerimiz-devam-edecek/172863> adresinden erişilmiştir.
- Anadolu Ajansı (2015, Ekim 8). <http://aa.com.tr/tr/turkiye/basbakan-davutoglu-soydaslarimizla-gonulden-gonule-anlasiriz-/436725> adresinden erişilmiştir.
- Aras, B., Aydın, E., Bölme, S. M., Dağı, İ., Dalmış, İ., Ensaroğlu, Y., Ete, H., Küçükcan, T. ve ark. (2009). *Türkiye'nin Kürt sorunu algısı*. Ankara: SETA Yayınları VII.
- Baysu, G. ve Coşkan, C. (2018). Reconciliation and intergroup forgiveness: the case of the Kurdish conflict in Turkey. *Turkish Studies*, 19(5), 748-772. doi: 10.1080/14683849.2018.1484287

- Bennett, M., Barrett, M., Karakozov, R., Kipiani, G., Lyons, E., Pavlenko, V., ve Riazanova, T. (2004). Young children's evaluations of the ingroup and of outgroups: A multi-national study. *Social Development*, 13(1), 124-141. doi: 10.1046/j.1467-9507.2004.00260.x
- Bettencourt, B., Charlton, K., Dorr, N. ve Hume, D. L. (2001). Status differences and in-group bias: a meta-analytic examination of the effects of status stability, status legitimacy, and group permeability. *Psychological bulletin*, 127(4), 520-542. doi: 10.1037/0033-2909.127.4.520
- Billig, M. ve Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27-52. doi:10.1002/ejsp.2420030103
- Bourhis, R. Y. ve Gagnon, A. (2001). Social orientations in the minimal group paradigm. R. Brown ve S. Gaertner (Ed.), *Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes* içinde (ss. 89-112). UK: Blackwell Publishing.
- Branscombe, N. R. ve Wann, D. L. (1994). Collective self-esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial. *European Journal of Social Psychology*, 24(6), 641-657. doi: 10.1002/ejsp.2420240603
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp0630a
- Brewer, M. B. (1979). In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis. *Psychological Bulletin*, 86(2), 307-324. doi:10.1037/0033-2909.86.2.307
- Brewer, M. B. (2001). Ingroup identification and intergroup conflict. R. D. Ashmore, L. Jussim ve D. Wilder (Ed.), *Social identity, intergroup conflict and conflict reduction volume 3* içinde (ss. 17-41). UK: Oxford University Press
- Brewer, M. B. ve Miller, N. (1984). Beyond the contact hypothesis: Theoretical perspectives on desegregation. N. Miller ve M. B. Brewer (Edl.), *Groups in contact: The psychology of desegregation* içinde (pp. 281-302). Orlando: Academic Press.
- Brown, K. T. (2015). Perceiving allies from the perspective of non-dominant group members: Comparisons to friends and activists. *Current Psychology*, 34(4), 713-722. doi: 10.1007/s12144-014-9284-8
- Brown, R. J. (1984). The role of similarity in intergroup relations. H. Tajfel (Ed.), *The social dimension: Vol. 2* içinde (ss. 603-623). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Cadinu, M.R and Rothbart, M. (1996). Self-anchoring and differentiation processes in the minimal group setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 661-677. doi:10.1037//0022-3514.70.4.661
- Calissendorff, L., Brosché, J. ve Sundberg, R. (2018). Dehumanization amidst massacres: An examination of Dinka-Nuer intergroup attitudes in South Sudan. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*. Advance online publication. doi: 10.1037/pac0000352
- Chin, M. G. ve McClintock, C. G. (1993). The effects of intergroup discrimination and social values on level of self-esteem in the minimal group paradigm. *European Journal of Social Psychology*, 23(1), 63-75. doi:10.1002/ejsp.2420230106
- Clarke, V. ve Braun, V. (2013). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120-123.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37-46. doi:10.1177/001316446002000104
- Craig, M. A. ve Richeson, J. A. (2012). Coalition or derogation? How perceived discrimination influences intraminority intergroup relations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(4), 759-777. doi: 10.1037/a0026481
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Crisp, R. J. ve Hewstone, M. (2007). Multiple social categorization. *Advances in Experimental Social Psychology*, 39, 163-254. doi:10.1016/S0065-2601(06)39004-1

- Crisp, R. J., Stone, C. H. ve Hall, N. R. (2006). Recategorization and subgroup identification: Predicting and preventing threats from common ingroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(2), 230-243. doi:10.1177/0146167205280908
- Deutsch, M. (1975). Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice? *Journal of Social Issues*, 31(3), 137-149. doi: 10.1111/j.1540-4560.1975.tb01000.x
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., Isen, A. M. ve Lowrance, R. (1995). Group representations and intergroup bias: Positive affect, similarity, and group size. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(8), 856-865. doi: 10.1177/0146167295218009
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Validzic, A. (1998). Intergroup bias: Status, differentiation, and a common in-group identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 109-120.
- Dovidio, J. F., Kawakami, K. ve Gaertner, S. L. (2000). Reducing contemporary prejudice: Combating explicit and implicit bias at the individual and intergroup level. S. Oskamp (Ed.). *Reducing prejudice and discrimination* içinde (ss.137-163). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ellemers, N., Spears, R. ve Doosje, B. (Edl.). (1999). *Social identity*. Oxford: Blackwell.
- Ensari, N. ve Miller, N. (2001). Decategorization and the reduction of bias in the crossed categorization paradigm. *European Journal of Social Psychology*, 31(2), 193-216. doi: 10.1002/ejsp.42
- Gaertner, S. L. ve Dovidio, J. F. (2014). *Reducing intergroup bias: The common ingroup identity model*. NY: Psychology Press.
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Anastasio, P. A., Bachman, B. A., ve Rust, M. C. (1993). The common ingroup identity model: Recategorization and the reduction of intergroup bias. *European Review of Social Psychology*, 4(1), 1-26. doi: 10.1080/14792779343000004
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Banker, B. S., Houlette, M., Johnson, K. M. ve McGlynn, E. A. (2000). Reducing intergroup conflict: From superordinate goals to decategorization, recategorization, and mutual differentiation. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 4(1), 98-114. doi: 10.1037//1089-2699.4.1.98
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Rust, M. C., Nier, J. A., Banker, B. S., Ward, C. M., Mottola, G. R. Ve Houlette, M. (1999). Reducing intergroup bias: Elements of intergroup cooperation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(3), 388-402. doi: 10.1037/0022-3514.76.3.388
- Göregenli, M. (2013). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması. K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Derl.). *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (ss. 39-54). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hallgren, K. A. (2012). Computing inter-rater reliability for observational data: An overview and tutorial. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 8(1), 23-30.
- Hee, F., Finkelmann, J., Lopez, P. D. ve Ensari, N. (2011). Reducing prejudice in organizations: The role of intergroup contact, out-group homogeneity, and in-group size. *Journal of Psychological Issues in Organizational Culture*, 2(2), 39-59. doi: 10.1002/jpoc.20060
- Hetherington, C., Hendrickson, C. ve Koenig, M. (2014). Reducing an in-group bias in preschool children: The impact of moral behavior. *Developmental Science*, 17(6), 1042-1049. doi: 10.1111/desc.12192
- Hewstone, M., Rubin, M., ve Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 575-604. doi: 10.1146/annurev.psych.53.100901.135109
- Hodson, G. ve Sorrentino, R. M. (2001). Just who favors in in-group? Personality differences in reactions to uncertainty in the minimal group paradigm. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 5(2), 92-101. doi: 10.1037/1089-2699.5.2.92
- Jarymowicz, M. ve Bar-Tal, D. (2006). The dominance of fear over hope in the life of individuals and collectives. *European Journal of Social Psychology*, 36(3), 367-392. doi: 10.1002/ejsp.302

- Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A. S. (1996). Intergroup norms and intergroup discrimination: Distinctive self-categorization and social identity effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1222-1233. doi: 10.1037/0022-3514.71.6.1222
- Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A. S. (1997a). Strength of identification and intergroup differentiation: The influence of group norms. *European Journal of Social Psychology*, 27(5), 603-609. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199709/10)27:5<603::AID-EJSP816>3.0.CO;2-B
- Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A. S. (1997b). Distinctiveness threat and prototypicality: Combined effects on intergroup discrimination and collective self-esteem. *European Journal of Social Psychology*, 27(6), 635-657. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199711/12)27:6<635::AID-EJSP835>3.0.CO;2-%23
- Jetten, J., Spears, R. ve Postmes, T. (2004). Intergroup distinctiveness and differentiation: A meta-analytic integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(6), 862-879. doi: 10.1037/0022-3514.86.6.862
- Jost, J. T., Pelham, B. W., Sheldon, O. ve Sullivan, B. N. (2003). Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: Evidence of enhanced system justification among the disadvantaged. *European Journal of Social Psychology*, 33(1), 13-36. doi: 10.1002/ejsp.127
- Judd, C. M., Park, B., Yzerbyt, V., Gordijn, E. H. ve Muller, D. (2005). Attributions of intergroup bias and outgroup homogeneity to ingroup and outgroup others. *European Journal of Social Psychology*, 35(6), 677-704. doi: 10.1002/ejsp.281
- Kelly, C. (1993). Group identification, intergroup perceptions and collective action. *European Review of Social Psychology*, 4(1), 59-83. doi: 10.1080/14792779343000022
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (ss. 253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lay, C. ve Verkuyten, M. (1999). Ethnic identity and its relation to personal self-esteem: A comparison of Canadian-born and foreign-born Chinese adolescents. *The Journal of Social Psychology*, 139(3), 288-299. doi: 10.1080/00224549909598385
- Levin, S. ve Sidanius, J. (1999). Social dominance and social identity in the United States and Israel: Ingroup favoritism or outgroup derogation?. *Political Psychology*, 20(1), 99-126. doi: 10.1111/0162-895X.00138
- Lindeman, M. (1997). Ingroup bias, self-enhancement and group identification. *European Journal of Social Psychology*, 27(3), 337-355. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199705)27:3<337::AID-EJSP825>3.0.CO;2-S
- Lowery, B. S., ve Wout, D. A. (2010). When inequality matters: the effect of inequality frames on academic engagement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(6), 956-966. doi: 10.1037/a0017926
- Maoz, I. (2011). Does contact work in protracted asymmetrical conflict? Appraising 20 years of reconciliation-aimed encounters between Israeli Jews and Palestinians. *Journal of Peace Research*, 48(1), 115-125. doi: 10.1177/0022343310389506
- Messick, D. M. ve Mackie, D. M. (1989). Intergroup relations. *Annual Review Psychology*, 40, 45-81. doi: 10.1146/annurev.ps.40.020189.000401
- Mlicki, P. P. ve Ellemers, N. (1996). Being different or being better? National stereotypes and identifications of Polish and Dutch students. *European Journal of Social Psychology*, 26(1), 97-114. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199601)26:1<97::AID-EJSP739>3.0.CO;2-F
- Moghaddam, F. M. ve Stringer, P. (1988). Out-group similarity and intergroup bias. *The Journal of Social Psychology*, 128(1), 105-115. doi: 10.1080/00224545.1988.9711689
- Moscатели, S., Hewstone, M. ve Rubini, M. (2017). Different size, different language? Linguistic ingroup favoritism and outgroup derogation by majority and minority groups. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(6), 757-769. doi: 10.1177/1368430215625784

- Moss, S. M. (2016). "Country first, politics later" reasons for dual recategorization in Zanzibari narratives. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 22(4), 318-328. doi: 10.1037/pac0000223
- Norris, J. I., Larsen, J. T. ve Stastny, B. J. (2010). Social perceptions of torture: Genuine disagreement, subtle malleability, and in-group bias. *Peace and Conflict*, 16(3), 275-294. doi: 10.1080/10781919.2010.488164
- Paetzel, F. ve Sausgruber, R. (2018). Cognitive ability and in-group bias: An experimental study. *Journal of Public Economics*, 167(1), 280-292. doi: 10.1016/j.jpubeco.2018.04.006
- Peucker, M. (2011). Educational approaches to reduce prejudice: A core element of human rights education in pluralistic societies. *Education and Society*, 29(2), 57-80. doi: 10.7459/es/29.23.05
- Platow, M. J., Hoar, S., Reid, S., Harley, K. ve Morrison, D. (1997). Endorsement of distributively fair and unfair leaders in interpersonal and intergroup situations. *European Journal of Social Psychology*, 27(4), 465-494. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199707)27:4<465::AID-EJSP817>3.0.CO;2-8
- Rabbie, J. M., Schot, J. C. ve Visser, L. (1989). Social identity theory: A conceptual and empirical critique from the perspective of a behavioural interaction model. *European Journal of Social Psychology*, 19(3), 171-202. doi: 10.1002/ejsp.2420190302
- Saatçi, M. (2002). Nation-states and ethnic boundaries: Modern Turkish identity and Turkish-Kurdish conflict. *Nations and Nationalism*, 8(4), 549-564. doi: 10.1111/1469-8219.00065
- Scheepers, D., Spears, R., Doosje, B. ve Manstead, A. S. (2006). Diversity in in-group bias: structural factors, situational features and social functions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(6), 944-960. doi: 10.1037/0022-3514.90.6.944
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R. ve Sherif, C. W. (1988). *The robbers cave experiment: Intergroup cooperation and conflict*. OK: Wesleyan University Press.
- Somer, M. (2004). Turkey's Kurdish conflict: changing context, and domestic and regional implications. *The Middle East Journal*, 58(2), 235-253. doi: 10.3751/58.2.14
- Staub, E. (1996). Cultural-societal roots of violence: The examples of genocidal violence and of contemporary youth violence in the United States. *American Psychologist*, 51(2), 117-132.
- Staub, E. (2003). *The psychology of good and evil: Why children, adults, and groups help and harm others*. UK: Cambridge University Press.
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17), 137-146.
- Stephan, W. G., Renfro, C. L., Esses, V. M., Stephan, C. W. ve Martin, T. (2005). The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(1), 1-19. doi: 10.1016/j.ijintrel.2005.04.011
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martinez, C. M., Schwarzwald, J. ve Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576. doi: 10.1177/0022022198294004
- Tajfel, H. (1979). Individuals and groups in social psychology. *British Journal of Clinical Psychology*, 18(2), 183-190. doi: 10.1111/j.2044-8260.1979.tb00324.x
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology* 33(1), 1-39. doi: 10.1146/annurev.ps.33.020182.000245
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178. doi: 10.1002/ejsp.2420010202
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Ed.), *The social psychology of intergroup relations* içinde (ss. 33-57). Monterey, CA: Brooks-Cole.

- Thijs, J. ve Verkuyten, M. (2014). School ethnic diversity and students' interethnic relations. *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), 1-21. doi: 10.1111/bjep.12032
- Turner, J. C. (1975). Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 5(1), 1-34. doi: 10.1002/ejsp.2420050102
- Vanbeselaere, N. (1991). The different effects of simple and crossed categorizations: A result of the category differentiation process or of differential category salience?. *European Review of Social Psychology*, 2(1), 247-278. doi: 10.1080/14792779143000088
- Wagner, U., Lampen, L. ve Syllwasschy, J. (1986). In-group inferiority, social identity and out-group devaluation in a modified minimal group study. *British Journal of Social Psychology*, 25(1), 15-23. doi: 10.1111/j.2044-8309.1986.tb00697.x
- West, K. (2016). Jamaica, three years later: effects of intensified pro-gay activism on severe prejudice against lesbians and gay men. *The Journal of Sex Research*, 53(9), 1107-1117. doi: 10.1080/00224499.2016.1221028
- Worchel, S., Morales, J. F., Paez, D. ve Deschamps, J. C. (Edl.). (1998). *Social identity: International perspectives*. London: Sage Publication.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık